

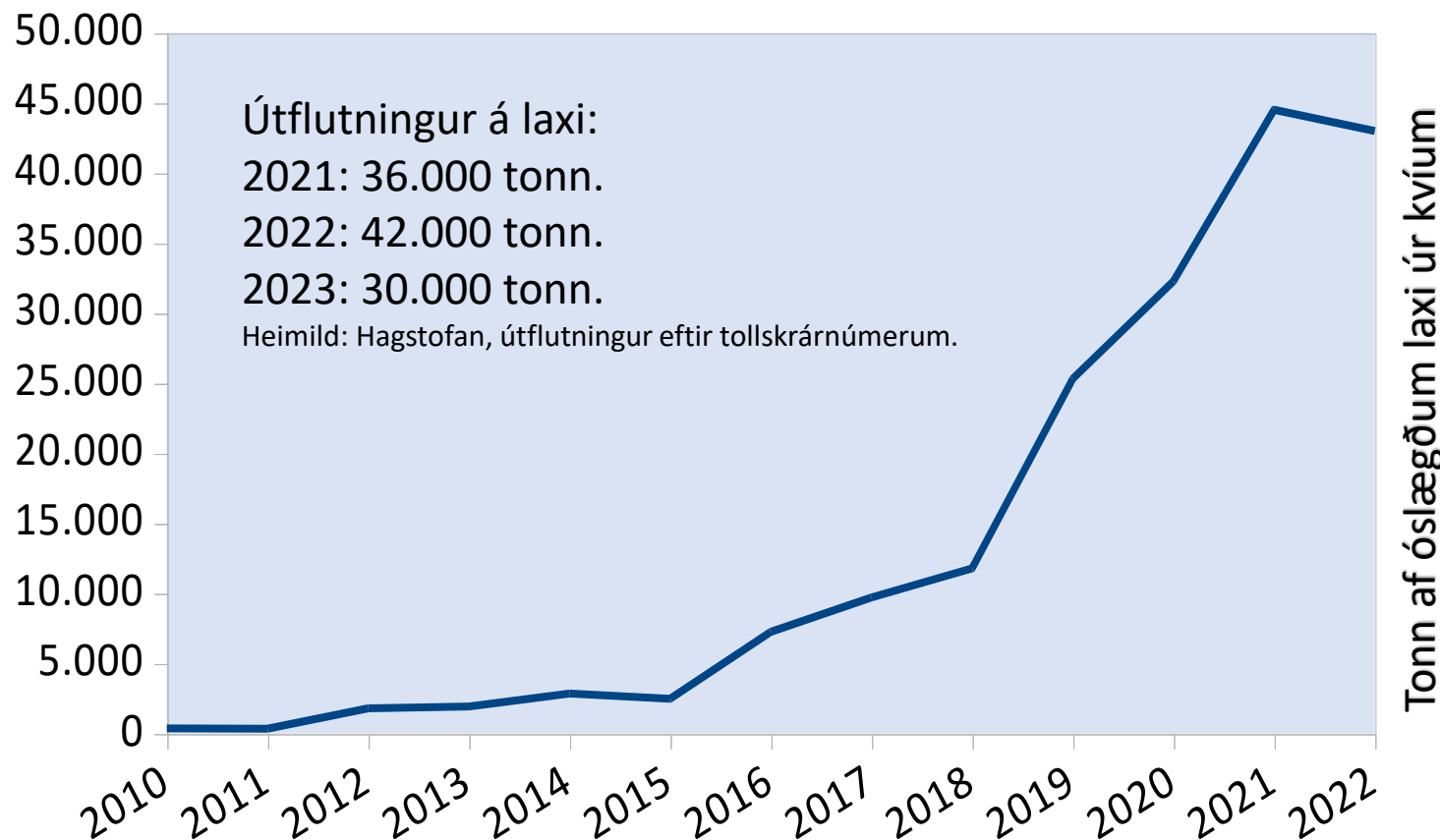
Áhrif laxeldis í opnum sjókvíum á byggð og atvinnulíf

Kynning í Matvælaráðuneytinu 23. febrúar 2024

SIGURÐUR JÓHANNESSON

Sjóeldi á laxi margfaldaðist 2015-2021

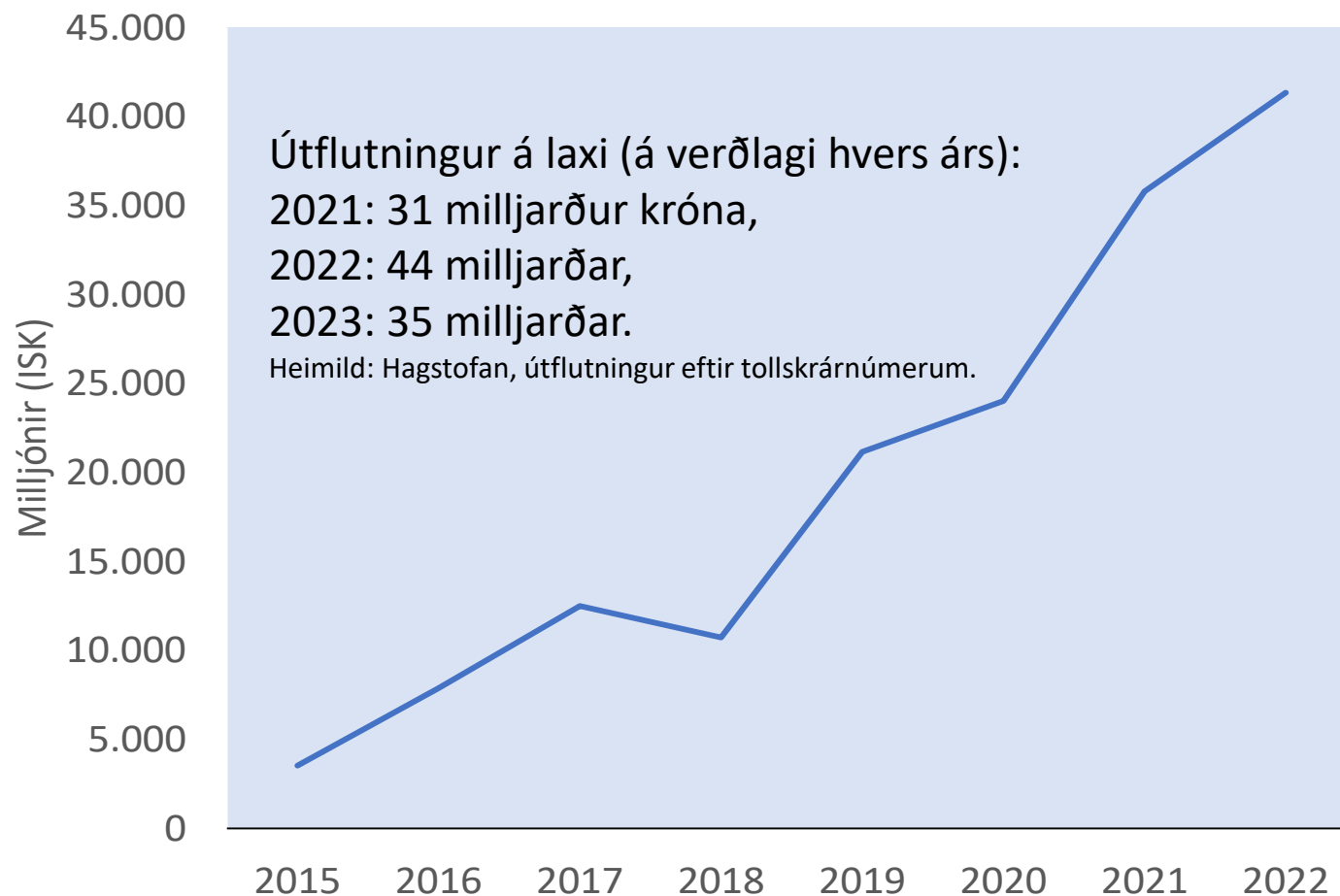
- Lax úr sjókvíum var 84% af öllum eldisfiski í tonnum talið 2022.
- 57% af leyfum eru á Vestfjörðum, 43% á Austfjörðum.
- Eldið jókst hratt 2015-2021, en dróst saman 2022 og 2023 vegna blóðþorra, slæms veðurs o.fl.

Laxeldi í sjó jókst stórum skrefum frá 2015-2021, en nokkurt bakslag hefur orðið síðustu árin. Myndin sýnir tonn af óslægðum laxi úr sjókvíum. Heimild: Matvælastofnun.

Tekjur sjóeldisfyrirtækja vaxa hratt fram til 2023

- Tekjur jukust áfram 2022 þrátt fyrir að minna væri slátrað af laxi. Verð hækkaði á heimsmarkaði vegna minna framboðs – en útflutningstekjur féllu síðan um fimmting 2023.

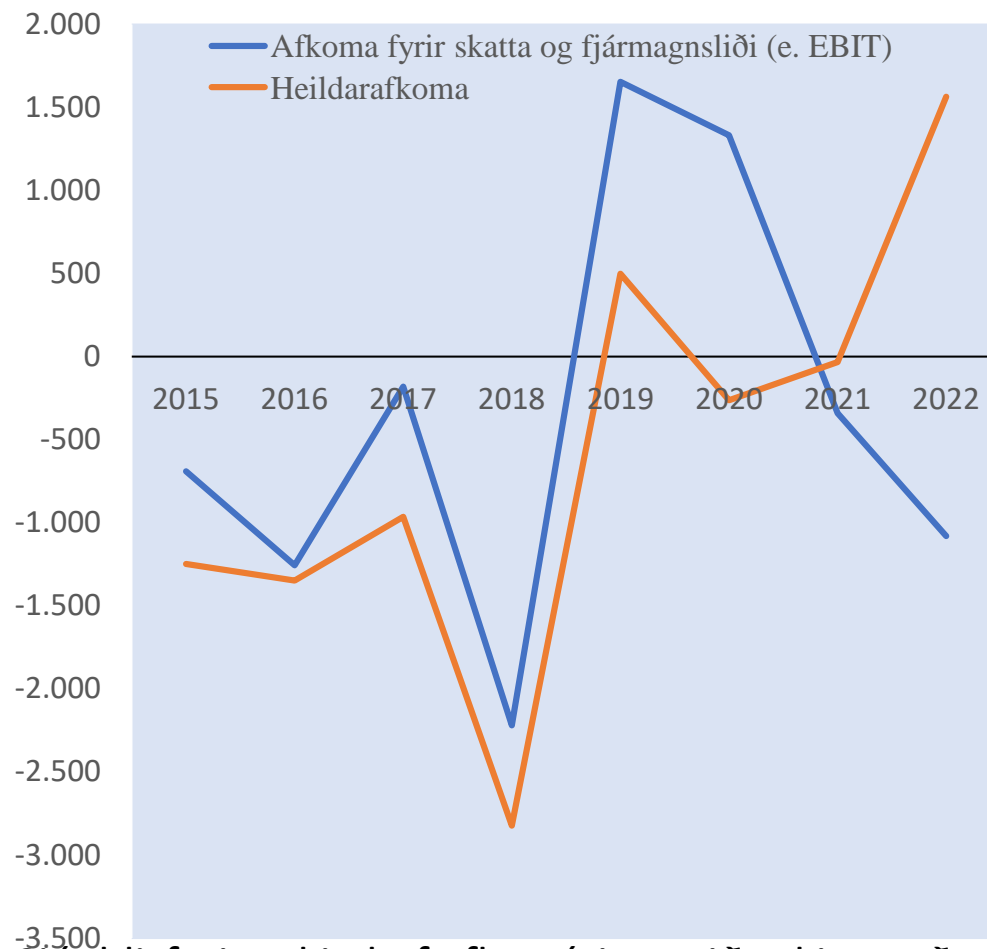

Tekjur sjóeldisfyrirtækja jukust jafnt og þétt frá 2015 fram á árið 2022. Myndin sýnir milljónir króna á neysluverði 2022. Heimildir: Ársreikningar fyrirtækjanna, Hagstofan, eigin útreikningar.

Milljónir króna á neysluverði 2022

Von um hagnað skýrir hátt verð eldisleyfa

- Tap hefur verið á rekstri fyrirtækjanna flest árin, en afkoman fer heldur batnandi. Tekjur af sölu seiðaeldis skýra hagnað árið 2022.
- Alls kyns vandamál hafa komið upp.
- Eigið fé var 39 milljarðar í árslok 2022 og eiginfjárhlutfall 46%.
- Mikið rekstrarfé endurspeglar von um hagnað – og það gerir mat á virði leyfanna líka.
- Af ársreikningi Ice Fish Farm má ráða að heildarvirði eldisleyfa í sjó hér við land hafi verið 96 milljarðar króna í árslok 2022.

Sjóeldisfyrirtækin hafa flest árin verið rekin með tapi – en afkoman batnaði 2019. Heimildir: Ársreikningar fyrirtækjanna.

Milljónir króna á neysluverði 2022

Sjóeldi vegur ekki þungt í hagtölum fyrir landið allt...

- Þáttatekjur í sjóeldi voru 10 milljarðar króna árið 2022, eða 0,3% af landsframleiðslu.
- Þá voru ársverk í greininni 330, eða 0,2% starfa hér á landi.
- Útflutningur á laxi var 2,5% alls útflutnings á vöru og þjónustu 2022, en 1,9% 2023.

	2015	2019	2020	2021	2022
Fiskeldi, milljarðar kr.	1.530	10.169	6.569	11.462	15.381
% af heild	0,1%	0,4%	0,2%	0,5%	0,5%
Sjóeldi, milljarðar kr.	0	6.562	3.461	8.275	10.317
% af heild	-	0,2%	0,1%	0,3%	0,3%

Þótt fiskeldi hafi vaxið hratt undanfarin ár er það enn lágt hlutfall af landsframleiðslu. Taflan sýnir þáttatekjur í milljónum króna á hlaupandi verðlagi og hlutfall af tekjum allra atvinnugreina. Þáttatekjur eru summa rekstrarhagnaðar, afskrifta og launa og tengdra gjalda. Heimildir: Hagstofan, eigin útreikningar.

..en eldið er mikilvægt á sunnanverðum Vestfjörðum

- Á árunum 2012 til 2019 skýrði sjóeldi á laxi um það bil 5% hagvöxt af 25% vexti á Vestfjörðum – eða 1/5 af vextinum.
- Ársverk í sjóeldi á laxi um 160 á Vestfjörðum 2022, 4-5% ársverka í þessum landshluta.
- 15-20% af um 800 störfum í Vesturbyggð og Tálknafjarðarhreppi eru í sjóeldi á laxi...
 - ...auk tengdra starfa.
 - Líklega meginskýringin á því að íbúum fjölgaði um 200, eða 16%, frá ársbyrjun 2014 fram á haust 2023.
 - Húsnæðisverð þrefaldaðist tæplega á þessum tíma – en er þó enn aðeins 35-40% af verði í sérbýli í austurhverfum Reykjavíkur.

Góð laun í boði – en störfín virðast ekki freista Íslendinga...

- Meðallaun fyrir fulla vinnu í fiskeldi voru að á bilinu 900 þúsund krónur til ein milljón á mánuði 2022. Það er 6-20% yfir meðallaunum á Íslandi.
 - Unnið er á 12 tíma vöktum viku í senn með vikufríi á milli.
- Störfín freista Íslendinga ekki nóg til þess að þeir flytji vestur...
 - Frá ársbyrjun 2014 og fram á haust 2023 fækkaði íslenskum borgurum í hreppunum tveim á sunnanverðum Vestfjörðum um 90 (erlendum fjölgaði um 290).

Verbúðir eða varanleg búseta?

	Karlar	Konur	Karlar umfram konur
Patreksfirði	428	360	19%
Tálknafirði	136	108	26%
Bíldudal	172	106	62%
Samtals	736	574	28%

Karlar voru fleiri en konur á sunnanverðum Vestfjörðum í upphafi árs 2023. Heimildir: Hagstofan, eigin útreikningar.

- Frá ársbyrjun 2014 og fram á haust 2023 fjölgaði körlum um 28% í þorpunum þrem á sunnanverðum Vestfjörðum. Konum fjölgaði um 5% á sama tíma, en börnum, 15 ára og yngri, fækkaði um 7%.
 - Karlar eru mun fleiri en konur á þessum slóðum – sérstaklega á Bíldudal.
- Þeim sem búa einir fjölgaði um 227 á þessum árum, en eiginlegum fjölskyldum fækkaði um 8.
 - Hyggja nýir íbúar á langa búsetu á þessum slóðum?
 - Eiga tölurnar eftir að breytast þegar meiri reynsla er komin á starfseminu?

Samanburður á skattlagningu hér og í Noregi

Ekki munaði miklu á gjöldum á sjóeldi á Íslandi og í Noregi 2022 miðað við rekstur íslenskra fyrirtækja það ár. Gjöldin fara hækkandi, en meira í Noregi en hér – einkum vegna auðlindaskatts sem lagður er á stærstu fyrirtækin í greininni. Hér á landi á gjald til uppbyggingar innviða (*verðgjald*) eftir að hækka um 75% frá 2023-2026.

	Rekstur '22, reglur '22		Rekstur '22, reglur '23	
	Íslandi	Noregi	Íslandi	Noregi
Skattur á hagnað	392	476	309	409
Krónugjald (krónur á tonn)	348	228	348	471
Verðgjald (% af veltu)	439	248	824	248
Eignaskattur		147		147
Leyfisgjöld m.v. 10% ávöxtunarkröfu		287		287
Auðlindagjald				950
Samtals	1.179	1.386	1.467	2.512

Taflan sýnir lauslegt mat á skattgreiðslum íslenskra eldisfyrirtækja í milljónum króna miðað við íslenskar og norskar reglur.

Athugið að skattur á hagnað er hér reiknaður samkvæmt útgefnu uppgjöri, en oft munar töluverðu á því og uppgjöri sem sent er skattayfirvöldum. Ekki er heldur horft á uppsafnað tap frá fyrri árum. Heimildir: Ársreikningar sjóeldisfyrirtækja, Fiskistofa, KPMG o.fl., eigin útreikningar.

Tekist á um leyfisveitingar

- Snemma í október 2018 afturkallaði úrskurðarnefnd umhverfis- og auðlindamála leyfi tveggja fyrirtækja til þess að rækta frjóan lax í opnum kvíum í Tálknafirði og Patreksfirði.
 - Skoða ætti aðra kosti: Lokaðar kvíar, ófrjóan lax, landeldi.
- Fimm dögum síðar samþykkti alþingi ný lög sem gerðu umhverfisráðherra kleift að gefa út bráðabirgðaleyfi.
- Leyfi gefið út mánuði síðar.
- Í desember 2021 birti Eftirlitsstofnun EFTA formlega áminningu til íslenskra stjórnvalda:
 - Lagabreytingin frá 2018 braut í bága við evrópureglur um mat á umhverfisáhrifum.
 - Fundið að því að ekki mætti kæra útgáfu bráðabirgðaleyfis til úrskurðarnefndar.
 - Umhverfisvernd sé eitt af meginmarkmiðum samnings um Evrópskt efnahagssvæði.
 - Tryggja verði að gildu umhverfismati sé lokið áður en leyfi sé veitt fyrir sjóeldi.
- Skýringar?

Samantekt

- Eldi á laxi í opnum kvíum jókst hröðum skrefum á árunum 2015 til 2021, en síðan hefur orðið nokkurt bakslag.
- Eldið vegur ekki þungt í hagtölum fyrir landið allt...
 - ...en skiptir miklu máli fyrir byggð á einstökum stöðum, einkum á sunnanverðum Vestfjörðum.
- Ríkið hefur ekki tekið gjald fyrir eldisleyfin, en ýmis sérgjöld eru lögð á starfsemina.
 - Virðast svipuð og í Noregi samkvæmt reglum sem giltu 2022, en lægri en þar skv. nýrri reglum.
- Haustið 2018 gripu stjórnvöld með nýjum lögum inn í kærufjerli vegna umhverfisáhrifa af sjóeldi.